

El món descobreix la catalanitat de Colom

Dos filòlegs nord-americans, Charles J. Merrill i Estelle Irizarry, defensen la tesi de la catalanitat de Cristòfor Colom. Els seus estudis apareixen al mateix moment que s'han localitzat uns documents que demostren que els descendents de l'almirall sabien que es deien 'Colom', no 'Colón'.

La catalanitat de Colom comença a fer la volta al món. Estelle Irizarry, professora emèrita de literatura hispànica de la Universitat de Georgetown, Washington, acaba de publicar un llibre a Puerto Rico, en doble edició anglesa i castellana, en què demostra que la llengua materna de l'almirall era el català, atès que ha trobat catalanismes en la puntuació dels texts de Colom.

S'afegeix a la tesi exposada l'any passat per Charles J. Merrill, professor de llengües de la Universitat de Mount Sant Mary, al llibre *Colom of Catalonia: origins of Christopher Columbus revealed*, publicat a l'editorial Demers Books, de Washington. Merrill va participar en un documental del Discovery Channel sobre la vida de Cristòfor Colom, favorable a la tesi catalana.

El llibre de Merrill acaba de ser traduït al català per l'editorial Cossetània, amb el títol *Colom. 500 anys enganys. Per què s'amagà l'origen català del descobridor d'Amèrica*.

Ara que el món –i, en concret, el món que va descobrir, Amèrica– comença a saber amb proves científiques que el descobridor no era ni Colombo ni Colón, el Centre d'Estudis Colombins de Barcelona acaba de fer públic una troballa clau.

Els descendents de Cristòfor Colom van reivindicar que el seu cognom era *Colom*, en un procés, contra un

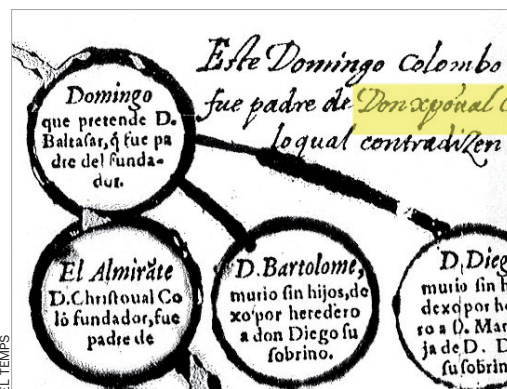
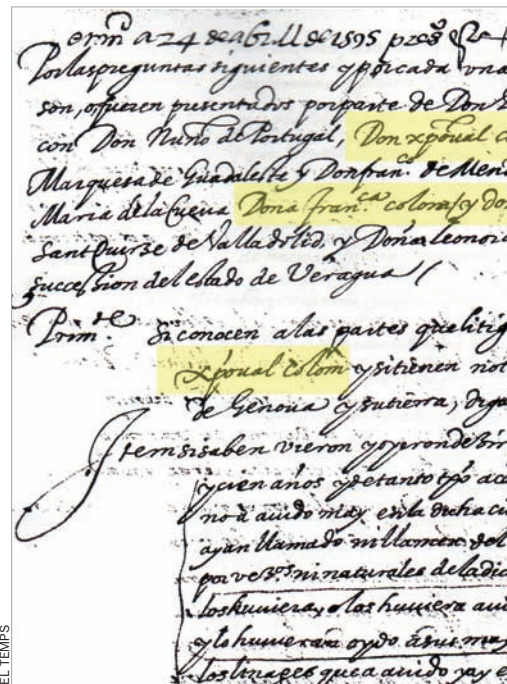
Baltasar Colombo que argüïa en un plet que *Colombo* i *Colom* pertanyien al mateix llinatge, amb la intenció d'accedir als privilegis i distincions dels familiars de l'almirall.

El memorial redactat pels defensors de Baltasar Colombo, el doctor Escipión Canova i el llicenciat Carlos Martucho, acaba de ser localitzat i estudiat per Francesc Albardener i Ramon Navarro, investigadors del Centre d'Estudis Colombins, a la Biblioteca Nacional de Madrid.

És un plec de documents que data de principi del segle XVII i que s'havia traspassat. S'obre amb un document imprès de la Biblioteca Nacional. En aquest memorial es reproduïx un paràgraf del testament de Colom, del 1502, avui perdut i mai trobat, en el qual diu que el seu llinatge és el de Colom.

Són proves concloents, definitives, consideren els dos investigadors. Ni els descendents de l'almirall ni el pretendent parlen mai de "Colón", com la història oficial espanyola ha volgut imposar de totes passades, i com ja llavors havia imposat l'administració castellana. Des de l'almirall fins a tots els descendents esmentats, sempre es diuen *Colom*. I fins i tot Baltasar Colombo, en l'intent per demostrar que és un descendent més de l'almirall, signa "Baltasar Colom".

Aquests descendents, per amagar la catalanitat de Colom d'acord amb el regne de Castella, van adoptar el cog-

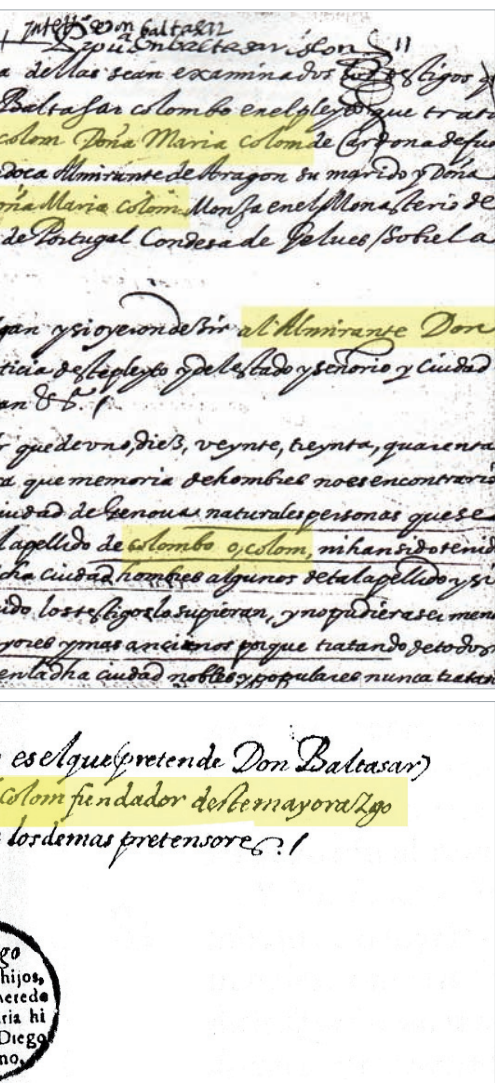

nom Colón, però en el procés no van poder amagar que eren Coloms: havien de defensar el seu autèntic llinatge.

Segons els estudiosos del centre colombí de Barcelona, Baltasar Colombo va fer xantatge als Colom, amenaçant-los de divulgar que es deien *Colom* i no *Colón*. Si bé no va obtenir els drets nobiliaris que reclamava, va aconseguir, gràcies al xantatge, una important suma de diners.

Els opositors en el plet a Baltasar Colombo declararen "que Don Baltasar no es Colom, porque oy dia se llama Colombo". S'hi oposaren els lletrats que presentaren el plet amb un llarg capítol que porta aquest títol: "Que el Almirante don Cristóbal y su padre y antecesores fueron del linaje y apellido de Colombo, y que Colombo y Colom es una misma Casa y Linaje".

Segons aquesta genealogia, que no va ser acceptada pels jutges, els Colom

EL TEMPS

Es conserven molts documents amb noms de descendents de l'almirall Cristòfor Colom en què es respecta la catalanitat del cognom. El Centre d'Estudis Colombins els aporta com a prova, al costat d'un document imprès relacionat amb un plet, acabat de descobrir a la Biblioteca Nacional de Madrid. Sobre aquestes línies, Charles J. Merrill, filòleg nord-americà. És autor del llibre *Colom. 500 anys enganyats*. Per què s'amagà l'origen català del descobridor d'Amèrica, que ha traduït Cossetània.

eren descendents d'uns Colombo italians, però no hi ha res que ho provi, diu Francesc Albardener. En vida de Colom no havia aparegut mai el nom *Colombo*.

La puntuació, judeocatalana.

L'aparició del document coincideix amb la publicació, a Puerto Rico, d'un estudi que defensa la catalanitat de Colom, a partir de l'anàlisi dels seus diaris i cartes, realitzat per la professora emèrita de literatura hispànica de la Universitat de Georgetown, Estelle Irizarry, una historiadora i filòloga amb més de trenta llibres publicats i un gran nombre de premis i distincions.

Segons E. Irizarry, el sistema de puntuació de Colom coincideix amb el de Catalunya i contrasta amb el de Gènova

L'ha publicat l'editorial Puerto, de San Juan de Puerto Rico, en versió castellana (*El ADN de los escritos de Cristóbal Colón*) i anglesa (*Christopher Columbus: The DNA of his Writings*).

El sistema de puntuació de Colom, en particular la vírgula, diu la investigadora, "coincideix amb el de l'àrea geogràfica que avui és Catalunya i contrasta amb el d'unes altres àrees", sobretot amb la de Gènova. Colom, diu l'estudiosa, era primmirat en la puntuació, i no tant en l'ortografia, perquè era d'origen jueu i la puntuació va arribar a ser gairebé una obsessió dels jueus per a estabilitzar la lectura.

Estelle Irizarry es va sorprendre en topat amb el signe, que és similar al que apareix a les adreces d'internet (/).

"Vaig decidir –ha declarat– de buscar-lo en més manuscrits de l'època de tots els països que han reclamat Colom. Però aquesta puntuació només era típica de la parla catalana i sobretot d'Eivissa. Colom era conscient de si mateix com a escriptor. Puntuava. Quan escrivia dels Reis Catòlics era ambigu i les seves frases, a causa de la puntuació, podien interpretar-se de tres

formes: sense saber si els agraià alguna cosa, discutint-los o criticant-los. Només va escriure el 25% dels seus diaris. Al 75% restant no hi apareixen vírgules. I en l'únic document que diu que va néixer a Gènova, tampoc. Si no hi ha vírgules, es tracta de transcripcions o falsificacions."

I conclou: "N'estic convençuda: la primera llengua de Colom va ser el català."

L'estudi de la professora nord-americana s'afegeix als que ja havien fet diversos lingüistes catalans.

D'acord amb les freqüències d'interferències fonètiques en els escrits en castellà de Colom, Lluís de Yzaguirre i Maura identifica la llengua materna com a català oriental de la Catalunya vella, i exclou el dialecte genovès i l'occità del segle XV.

I després de notar que la cal·ligrafia de Colom no és italiana ni castellana, els professors de paleografia Mossèn Gabriel Roura (Universitat de Girona) i Montserrat Sanmartí (Universitat Rovira i Virgili) han confirmat que la cal·ligrafia és catalana i similar a la de més catalans contemporanis de Colom.

Charles J. Merrill. "Només vull la veritat, no ho faig per patriotisme." Charles J. Merrill, filòleg catalanòfil nascut en un petit poble de Kansas

EL TEMPS

Cristòfor Colom ha estat presentat com a genovès al servei de la corona castellana, tesi que pocs historiadors estrangers discutien. Ara es comença a posar en discussió.

l'any 1950, és ara a Roma estudiant per ordenar-se de sacerdot catòlic. “La meua il·lusió seria de poder dir missa algun dia a Cervera, on vaig viure una temporada.”

“Un dels avantatges del meu llibre és que no sóc català”, ens diu. “Que he arribat al convenciment que el més probable és que Colom fos català o de família catalana, després d’haver estudiat a fons totes les proves, sense cap *parti pris*. Les proves de la italianitat són molt fluixes. És més fàcil de provar que no era genovès que no pas de demostrar que ho era. El problema de la defensa de la catalanitat de Colom és que els espanyols han preferit que fos italià abans que català i han fet mans i mànigues per ocultar la catalanitat de l’almirall, des de sempre. Per raons polítiques no han volgut que es divulgues el seu origen català.”

Per al filòleg Charles J. Merrill, els arguments a favor de la catalanitat de Colom són consistents. El gran problema és que els intents d’identificar-ne l’origen de forma concreta i precisa han estat infructuosos, ara com ara. Les reivindicacions han vingut del

Principat, les Balears, el País Valencià i Catalunya Nord.

Per molt interessants que siguin les teories valencianes, balears i rosselloneses, sembla, escriu, que l’almirall va pertànyer a la família Colom, els membres més importants de la qual van viure a Barcelona al segle XV. Amb tot, s’ignora el lloc exacte que l’almirall ocupava en aquesta família.

“Però el propòsit del meu llibre –diu– no era provar si Colom era eivissenc, rossellonès, valencià o barceloní, sinó que era català, és a dir, nascut i criat en algun lloc dels Països Catalans.”

És evident, per al filòleg americà, que la corona de Castella tenia una raó per a desitjar que els orígens de l’almirall romanguessin ocults durant els primers tractes que hi va tenir, i que fos considerat italià durant els seus darrers tractes. Per això la forma original del seu cognom es va deixar de fer servir. Una família Colom va participar activament a la guerra de 1462-72 contra el rei d’Aragó. Cristòfor Colom tenia relació amb els enemics de la família Trastàmara dels monarques de Castella

i Aragó durant aquella guerra i durant més guerres que van tenir lloc a la península Ibèrica al segle XV.

L’antiga enemistat de Colom amb la família dels Reis Catòlics és un motiu, considera Merrill, pel qual la seva identitat es va amagar. L’altra –que el filòleg considera més important, encara– és que Ferran i Isabel van disposar que els territoris que es descobrissin al Nou Món passessin a formar part de Castella, i que Castella fos la beneficiària del comerç i la colonització d’Amèrica en detriment de Catalunya-Aragó.

“Fer veure que el descobridor era genovès no alterava aquests plans; un descobridor català, en canvi, sí que els hauria afectats”, considera Merrill. Fins a cert punt, és possible que Colom mateix i la seva família acceptessin aquest engany, pensa.

“L’ofuscació sobre la identitat de Colom –conclou Merrill– va començar al segle XV, però no podia ser eterna. I la veritat és que l’home que va descobrir Amèrica va ser el català Cristòfor Colom”.

Lluís Bonada